

Rapport explicativ

concernent

**il relasch d'ina lescha davart
las scolas autas ed ils instituts da
perscrutaziun
LSAIP**

Cuntegn

1.	Situaziun da partenza	3
1.1.	Motiv e cundiziuns generalas	3
1.2.	La legislaziun sin plaun federal	3
1.3.	Las relaziuns cun ils chantuns vischins e cun il principadi da Liechtenstein	4
1.4.	La legislaziun sin plaun chantunal	5
1.5.	Public corporate governance	6
2.	Finamira	6
2.1.	Principis per la gestiun da scolas autas e d'instituts da perscrutaziun	6
2.2.	Profil e portfolio	7
2.3.	Basa surregiunala	12
3.	Pretensiuns a la nova lescha	12
3.1.	La direcziun da la politica da scola auta e da perscrutaziun	12
3.2.	Dumondas da l'organisaziun e dals purtaders	13
3.3.	Concurrenza naziunala da scola auta e da perscrutaziun	15
3.4.	Proprietad intellectuala	16
4.	Consequenzas da la lescha	16
4.1.	Sin plaun regiunal e surregiunal	16
4.2.	Consequenzas finanzialas	17
4.3.	Consequenzas personalas	20
4.4.	Investiziuns	20
5.	Ulteriur proceder e mesiras accumpagnantas	21
5.1.	Direcziun da las atgnas scolas autas e dals agens instituts da perscrutaziun	21
5.2.	Sustegn d'instituziuns reconuscidas	21
5.3.	Cooperaziun cun auters secturs da la politica	22
6.	Structura e caracteristicas da la lescha	22
6.1.	Survista	22
6.2.	Explicaziuns e remartgas tar singuls artigels da la LSAIP	24
7.	Agiunta	32
7.1.	Instituziuns scientificas	32
7.2.	Instituziuns clinic-scientificas	32
7.3.	Glossari	33

1. Situaziun da partenza

1.1. Motiv e cundiziuns generalas

Cun l'incarica da la cumissiun per furmaziun e cultura (CFC) concernent ina lescha davart la promoziun da las scolas autas e da la perscrutaziun (PCG 4 | 2007/2008, p. 503, 542) ha la regenza survegnì l'incumbensa d'elavurar ina basa legala nova e pli vasta per quest sector impurtant da la politica. Quella duai stgaffir las premissas per segirar a lunga vista e per augmentar l'attractivitat dal Grischun sco lieu da scola auta e da perscrutaziun. Quest giavisch è vegnì integrà en il program da la regenza 2009–2012 e concretisà cun il punct central da svilup PS 11/20 furmaziun e perscrutaziun (introducziun d'ina lescha chantunala davart la promoziun da las scolas autas e da la perscrutaziun, etablir en tut la Svizra il Grischun sco lieu da scola auta e da perscrutaziun).

Per incumbensa da la regenza ha dr. Stephan Bieri, Bieri IP partenaris ScRL, elavurà in rapport extern che:

- skizzescha ina proposta politicamain realisabla per la profilaziun, per la concepziun dal port-folio e per ils mecanissem d'allocaziun da la politica da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun grischuns sco tals;
- prepara ina structura directiva effizienta cun paucs process effizients per il stgalim dal cussegl grond e da la regenza;
- propona in model per manar en moda coerenta ils purschiders chantunals relevants da las scolas autas e da perscrutaziun.

En la sesida dals 14 da settember 2010 (CR 835/2010) ha la regenza prendì enconuschientscha da quest rapport (www.ahb.gr.ch, rapport Bieri) ed ha installà in gruppa da project che ha stuì elavurar ina lescha sin la basa dal rapport.

1.2. La legislaziun sin plaun federal

Sin plaun federal vegn tractà en il parlament la lescha federala davart l'agid a las scolas autas e davart la coordinaziun en il sector da las scolas autas svizras (LASA); er en preparaziun sa chatta la revisiun da la lescha da perscrutaziun. Per il cussegl federal è l'ulteriur svilup en il sector da la furmaziun ina da las finamiras las pli impurtantas da l'onn 2011. El prenda en mira che la Svizra resta a la testa dals pajais ils pli cumpetitivs dal mund. Ins po far quint che l'eliminaziun da las differenzas da la LASA vegnia a vegnir terminada en las chombras federalas l'onn 2011.

Tenor la constituziun federala (Cst.) procuran la confederaziun ed ils chantuns communabla-main per la coordinaziun e per la garanzia da la qualitad en ils fatgs da las scolas autas da la Svizra. Per ademplir lur incumbensas fan la confederaziun ed ils chantuns contracts e delegheschan tschertas cumpetenzas ad organs comunabels (art. 63a al. 3 e 4 Cst.). La confederaziun ed ils chantuns vegnan a far in contract da collavuraziun per stgaffir ils organs cuminaivels ch'èn previs en la LASA e per reglar la realisaziun da las finamiras cuminaivlas.

La LASA duai remplazzar ils relaschs federals existents per universitads e per scolas autas spezialisadas, entant che la lescha federala davart las scolas politechnicas federalas (lescha davart las SPF; CS 414.110) resta. Il gener da las intervenziuns da dretg federal na sa mida da princip betg, ma la coordinaziun vegn engrondida. En il center stattan quatter organs cuminaivels che vegnan stgaffids sin basa dal contract da collavuraziun:

- *La conferenza universitara svizra (organ suprem da la politica da scola auta)*
Sia incumbensa è la direcziun e la coordinaziun collegiala dal sistem general che sto vegnir fatga da la confederaziun e dals chantuns. Ella fixescha las cundiziuns generalas ch'èn necessarias per che l'entir sistem da scolas autas funcziuneschia (structuras dals studis, garanzia da la qualidad, principals da la finanziaziun sco er da la planisaziun strategica naziunala e da la repartiziun da las incumbensas);
- *La conferenza svizra da las rectoras e dals rector da scolas autas*
Ella fa las coordinaziuns sin plaun da las scolas autas. Tranter auter prepara ella la planisaziun strategica naziunala tenor las valurs da basa che vegnan prescrittas da la conferenza universitara;
- *Il cussegl svizzer da scienza e d'innovaziun*
El accompogna ils svilups da la politica da scola auta ord vista da la scienza e cusseglia la conferenza universitara sco er las instituziuns ch'èn responsablas per las scolas autas;
- *Il cussegl svizzer d'accreditaziun e l'agenzia svizra d'accreditaziun*
Sco organ independent da directives decida il cussegl d'accreditaziun davart l'accreditaziun.

Per la scola auta da tecnica ed economia da Cuir (SATE) vegni per entant a sa midar pauc areguard il dretg federal; a lunga vista ston ins far quint cun ina reducziun da l'intensidad da regulaziuns. Per la scola auta da pedagogia dal Grischun (SAPGR) che na vegn er betg a survegnir contribuziuns federalas en l'avegnir, stat vinavant en il center la collavuraziun interchantunala; la cooperaziun èn ils dus gremis da scola auta menziunads qua survart è però impurtanta tant per ella sco er per la SATE. La lescha chantunala davart las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun (LSAIP) resguarda il rom ch'è vegnì stgaffì cun il sboz da la LASA. Las singulas mesiras chantunalas previsas s'integreschan er en la pratica da la gronda part dals chantuns da scola auta.

1.3. Las relaziuns cun ils chantuns vischins e cun il principadi da Liechtenstein

Il chantun Grischun fa part da concordats e d'autras furmas da la collavuraziun regionala. Quai pertutga en spezial la SATE a Cuir ch'è ina part da la scola auta spezialisada da la Svizra orientala (SASSO). La SASSO vegn manada dals chantuns Turgov, Sviz, Glaruna, Schaffusa, Appenzell dadens, Appenzell dador, Son Gagl, Grischun e Turgovia sco er opziunalmain dal Liechtenstein. La basa è la cunvegna davart la scola auta spezialisada da la Svizra orientala dals 20 da settember 1999. L'organ central è il cussegl da la scola auta spezialisada da la SASSO. Cun il conclus dals 7 da mars 2008 èn vegnids nominads in directur ed il cussegl spezialisà.

Cun il conclus dal 1. d'avrigl 2009 ha il cussegl federal renconuschì definitivamain la SASSO sco instituziun. Ella cumpiglia las quatter scolas autas:

- SAS Son Gagl, scola auta per ciencias applitgadas;
- SAR scola auta da tecnica Rapperswil;
- SATE scola auta da tecnica ed economia Cuira;
- SATB scola auta interchantunala per tecnica Buchs.

Ils studis purschids cumpiglian ils secturs tecnica, scienza d'infurmaziun, architectura, planisaziun, economia, turissem, lavur sociala e sanadad.

Entaifer la SASSO è il chantun Grischun la suletta instituziun ch'è responsabla per la SATE a Cuira ed ensemen cun il chantun Son Gagl e cun il principadi da Liechtenstein instituziun responsabla per la SATB a Buchs. Questa structura complexa sto vegnir simplifitgada il proxim temp. Imaginabel fiss en spezial ina nova structuraziun dal partenadi en cas da la SATB a Buchs.

En quest connex vali da resguardar er ils giavischs da la SAPGR che na fa part da nagin concordat e dals instituts da perscrutaziun chantunals. Pervia da quai stgaffescha la LSAIP la basa generala per garantir ina collavuraziun sistematica surregionala.

1.4. La legislaziun sin plaun chantunal

En connex cun il rapport Bieri èn vegnids examinads differents concepts legislativs, tranter quels er il concept d'ina lescha generala che fiss vegnida vitiers ils relaschs ch'existan gia. La LSAIP qua avant maun prenda in'otra via ed emprova en spezial da reglar las dumondas instituziunals en moda unitara. Il sboz da la lescha è concepì uschia ch'el tegna quint d'ina coordinaziun cunvegnenta tranter l'instrucziun e la perscrutaziun d'ina vart ed ils ulteriurs secturs da la politica da l'otra vart. La LSAIP sa basa sin il concept d'organisaziun e da purtader che vegn proponì en il rapport Bieri. Ella observa ina metoda integrativa, cun la quala i vegnan cuntanschidas in'optimaziun formala ed ina buna surveaivladad.

Ils puncts centrals essenzials da la lescha èn:

- las medemas structuras directivas sco er ina clera assegnaziun da las cumpetenzas per tut las scolas autas e per tut ils instituts da perscrutaziun;
- la concepziun identica da l'autonomia da las instituziuns (direcziun cun ina incarica da prestaziun e cun ina contribuziun globala);
- finamiras strategicas circumscriittas cleramain, en spezial concernent il profil, concernent il portfolio e concernent la finanziaziun;
- la vista cumplessiva da l'instrucziun sco er da la perscrutaziun e dal svilup;
- la pussaivladad da surdar tschertas incumbensas a terzas persunas (p.ex. ad instituziuns extrachantunals u privatas);

- la regulaziun da la proprietad intellectuala.

Cun l'introducziun da la LSAIP ston divers relaschs che pertutgan singulas instituziuns vegnir adattads, concepids da nov u alura abolids.

1.5. Public corporate governance

Ils princips da la public corporate governance ch'èn vegnids concludids da la regenza vegnan francads tras il relasch qua avant maun per il sector da l'instrucziun e da la perscrutaziun. En quest connex stattan ils suandants elements en il center:

- *Princip nr. 1, finamiras da las proprietarias e dals proprietaris:* La direcziun cun ina incarica da prestaziun e cun ina contribuziun globala pussibilitescha da far valair las finamiras dal chantun sco purtader da l'instituziun.
- *Princip nr. 2, gremis ch'elegian la direcziun strategica:* La regenza elegia l'organ strategic-directiv per ils instituts autonomis da dretg public. Tar las autras participaziuns designescha ella la represchentanza chantunala.
- *Princip nr. 3, gremis ch'elegian la direcziun operativa:* Il gremi strategic-directiv per ils instituts autonomis da dretg public elegia il plaun directiv operativ (direcziun, comité directiv).
- *Princip nr. 4, represchentanza chantunala tar instituts autonomis da dretg public:* Las commembras ed ils commembers da la regenza na fan – en il senn d'ina buna direcziun (good governance) – betg part dals gremis directivs strategics d'instituts autonomis da dretg public.

La structura da la lescha davart las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun sustegna cun ina clera repartiziun da las incumbensas tranter il cussegl grond, la regenza, il cussegl consultativ scientific da la regenza, ils gremis directivs strategics da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun sco er cun la direcziun operativa da las scolas autas (rectura u rector) e dals instituts da perscrutaziun (directura u rector) ils princips da la public corporate governance.

2. Finamira

Las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun sco part da l'economia publica dal Grischun rinforzan il Grischun sco piazza economica cun porscher plazzas da lavur autamain qualifitgadas e cun posizionar il Grischun sco piazza da furmaziun e da perscrutaziun tant en Svizra sco er sin plaun internaziunal. Pervia da quai vul il chantun Grischun sa participar activamain a la politica da scola auta e da perscrutaziun e procurar per ina coordinaziun cun auters secturs politics. En quest connex ha el in potenzial considerabel che duai vegnir duvrà cun cleras finamiras e cun ina buna segirezza. Il chantun Grischun vul esser er en l'avegnir in lieu per scolas autas e sias activitads da perscrutaziun s'orienteschan vi da l'applitgablidad e vi da la realisabladad.

2.1. Princips per la gestiun da scolas autas e d'instituts da perscrutaziun

La lescha davart las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun metta a disposiziun in instrumentari concis, ma cumplet per manar l'instrucziun e la perscrutaziun en il chantun Grischun en

moda adequata e per l'avantatg durabel per l'economia e per la societad. En vista a la pitsch-nezza da quest sector en il chantun Grischun ed en vista a la dinamica mundiala dal svilup da la scienza e da la tecnologia è ina concentraziun dals meds finansials indispensabla.

Da l'autra vart n'èsi betg raschunaivel da manar scolas autas ed instituts da perscrutaziun da surengiu (top-down) en moda dictatorica e da pretender il medem mument iniziativa ed atgna responsabladad da las instituziuns pertugadas e da lur acturas ed acturs principals, en spezial da las professuressas e dals professers. I basegna scolas autas ed instituts da perscrutaziun autonom, perquai ch'ins dastga spetgar dapli effectivitat da tals. En quest connex n'è l'autonomia betg mo la consequenza da la libertad en l'instrucziun ed en la perscrutaziun, da la quala la singula persuna po profitar, mabain cumpiglia er il cumportament e la cultura da l'instituziun sco tala.

La moda e maniera dal stadi da prender influenza sto esser transparenta e la medema per tut las scolas autas e per tut ils instituts da perscrutaziun che vegnan purtads dal chantun u ch'èn reconuschids dal chantun. Savens commettan legislatur e gremis politics putgads cun prescriber structuradas directivas che n'èn betg flexiblas u cun exponer ils gremis da scolas autas e dad instituts da perscrutaziun ad ina birocrazia autamain spezialisada, schebain che quest gremis èn concepids per cooperar. Tals sbagls capitavan savens al cumenzament da l'autonomisaziun, per exempel en furma d'incarcas da prestaziun surchargiadas e d'ina rapportaziun exagerada. Tar il sboz da la LSAIP valevi perquai da prevair ina gestiun concisa e discreta ed en naging cas da succumber a la tentaziun da fixar finamiras scientificas stretgas ed rigurusas per las singulas scolas autas e per ils singuls instituts da perscrutaziun. Las consequenzas fissan conflicts da cumpetenza latents ed ina consumaziun da las forzas scientificas finas e furbras.

2.2. Profil e portfolio

Il profil ed il portfolio èn ils elements decisivs da la direcziun strategica d'instituts d'instrucziun e da perscrutaziun sin nivel da scola auta.

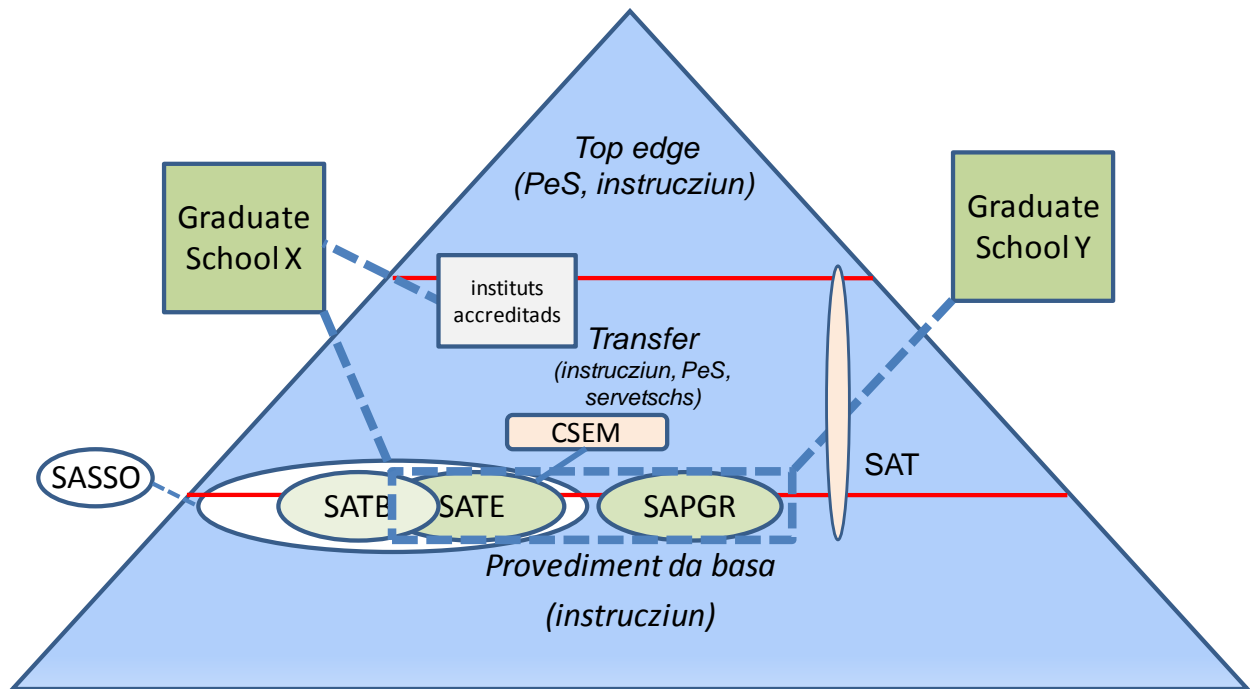
Il profil sa referescha al grad da la spezialisaziun (p.ex. a la scolaziun da basa u a la perscrutaziun applitgada ed al svilup) ed al posiziunament envers autras purschidas ed auters purschiders. En il senn da la concentraziun dals meds finansials formulada qua survart signifitgescha la profilaziun da sa limitar (en il senn da dapli profunditad che vastadad).

Il portfolio designescha il sortiment dals products en il senn da disciplinas resp. da cuntegns spezialisads da l'instrucziun e da la perscrutaziun (p.ex. pedagogia, inschigneria da construcziun, perscrutaziun clinica, turissem). En quest connex vali da resguardar che relaziuns transdisciplinaras èn daventadas pli impurtantas en las ciencias modernas e che las repartiziuns tradiziunalas en roms èn per part antiquadas. Vitiers vegn ch'il progress scientific sa mussa adina pli savens tar las interfatschas e tar las zonas da cunfin. Directivas politicas tar il portfolio stattan perquai er sut la resalva regulatorica da l'autonomia da las scolas autas medemamain sco da la libertad d'instrucziun e da perscrutaziun da las personas involvidas. Sut las cundiziuns actualas da la globalisaziun scientifica e tecnologica stoi vegnir examinà cun gronda precauziun, tge prestaziuns che las instituziuns dal Grischun duain furnir sezzas e tgeninas che duain

vegnir "cumpradas" ordaifer il chantun. En il decurs da la formulaziun da la LSAIP è vegnidas svilupadas e discutadas intensivamain differentas variantas. Las variantas examinadas èn descrittas en il rapport Bieri dal mars 2010. La regenza è persuadida ch'igl è adina main raschunaivel en in manaschi scientific modern da sfurzar scolas autas ed instituts da perscrutaziun da metter a disposiziun in vast portfolio che stat evidentamain datiers a l'economia u a la societad. Dal focussament sin in pèr fermezzas pregnantas, pia da la furmaziun da puncts centrals, resultan dapli avantatgs a lunga vista. Grazia al barat scientific lian bunas instituziuns ina regiun al progress.

L'illustraziun 1 mussa il posiziunament da las instituziuns chantunalas essenzialas. En la verticala vegn mussà il profil, il grad da spezialisaziun, da la scolaziun da basa (sut) fin a la perscrutaziun d'emprima qualitad (sura). La ladezza da la piramida en l'orizontala inditgescha il dumber da studentas e da students respectivamain da perscrutadras e da perscrutaders sin il stgalim respectiv. Las singulas instituziuns (CSEM per center svizzer d'electronica e da microtecnologia a Landquart, SATB per scola auta interchantunala per tecnica a Buchs, SATE per scola auta da tecnica ed economia a Cuira, SAPGR per scola auta da pedagogia dal Grischun e SAT per scola auta teologica a Cuira) èn posiziunadas en moda simplifitgada.

La refurma da Bologna n'ha chaschunà per las scolas autas europeicas betg mo ina standardisaziun ed ina modularisaziun dals studis, mabain er l'emprova d'ina assimilaziun ad ina chapientscha anglosaxona da la scola auta sco tala. L'universitad da perscrutaziun cun sia graduate school vala ozendi sco model directiv d'ina scola auta per excellenza. Ina graduate school è in'unitad universitara d'instrucziun e da perscrutaziun che porscha programs da master e da docter e che po cumpigliar pliras facultads (cf. rapport Bieri, p. 14). Sia fatschenta centrala, l'instrucziun, vegn propulsada d'ina perscrutaziun ferma che sa collia adina pli fitg cun activitads da perscrutaziun da l'industria. L'activitad da las doctorandas e dals doctorands daventa en quest connex il motor sco tal da l'unitad universitara. Quest svilup pretenda spezialmain bler da l'organisaziun, da l'equipament e da la cooperaziun interna da la scola auta. Universitads pli pitschnas ed en spezial scolas autas spezialisadas pon perquai sa participar cun success a quest svilup mo en il rom d'ina cooperaziun strategica. En vista a quests fatgs èsi impurtant per las scolas autas e per ils instituts da perscrutaziun dal Grischun da chattar ad ura in partenari ferm.

© BIPP

Illustraziun 1: Il posiziunament da las instituziuns essenzialas (stadi previs simplifitgà)

La LSAIP parta dal fatg ch'il chantun sco pertader da sias scolas autas e da ses instituts da perscrutaziun prescrivia il portfolio previs a lunga vista (ill. 2). Il medem vala principalmain er per las scolas autas e per ils instituts da perscrutaziun ch'el ha renconuschì. Il rapport Bieri dat en quest connex indicaziuns essenzialas che vegnan concretisadas pli tard en il process per formu l'incarica da prestaziun. Quai duai pussibilitar da sa servir dals temas che vegnan resguardads sco prioritars e da tschentar accents en moda pli clera ch'enfin ussa. Latiers tutga en spezial il rinforz da la scolaziun da basa en las scolas autas, per facilitar l'access tant a la pratica sco er als instituts da perscrutaziun.

Areguard il cuntegn pretenda il portfolio previs ina concentraziun dals meds finanzials, avra dentant er las portas a novas disciplinas che sa sviluppan sin l'entir mund en moda dinamica ed a secturs interdisciplinars. En il center stattan qua las uschenumnadas tecnologias da life-science. Quellas collian enconuschientschas scientificas da la biologia e da la medischina cun proceduras d'analisa e da producziun tecnologicas modernas. Il center svizzer d'elettronica e da microtecnologia (CSEM) Landquart, il swiss institute of allergy and asthma research (SIAF), l'institut da perscrutaziun AO Tavau sco er interpresas grischunas ambiziusas sa specialiseschan sin quest vast territori. En quest connex dependa l'ulteriur progress er fermamain da relaziuns orizontals p.ex. cun la chemia e cun la fisica, cun la perscrutaziun clinica u cun la modellisaziun u cun la simulaziun. Il chantun Grischun na vul betg iniziar ina revoluziun (retardada) da biotecnologia, ma el po stgaffir las *premissas* che scolas autas e che instituts da perscrutaziun dattan impuls sin il champ da las tecnologias da life-science e pon entrar – sco partenaris eguals – en partenadis cun l'industria, cun ospitals e cun autras instituziuns scientificas.

Reducir e restructurar	Mantegnair e tgirar	Extender e promover
(scienzas da la tgira)	perscrutaziun clinica (part)	tecnologias da life-science
	electrotecnica, infurmaziun e comunicaziun	
architecture (MAS) economia publica	inschigneria da construcziun, economia da manaschi, manaschament	ambient e privels da la natira turissem
	pedagogia	stgalim secundar I cultura, linguas
	architecture (economia publica)	perscrutaziun clinica (part)
	tecnica da sistem e da procedura (part)	didactica dal rom

Illustraziun 2: Portfolio previs

Per las scolas autas pon vegnir descrittas las suandantas perspectivias:

a) Scola auta da tecnica ed economia a Cuira (SATE)

- Consolidaziun da las purschidas tecnicas existentas en dus programs classics che promo- van la cumpetenzza metodica:
 - electrotecnica, comunicaziun ed infurmaziun cun l'accent sin la producziun, sin il transport, sin la repartiziun d'electricitad sco er reglar e controllar; approfondaziun en direcziun da la sensorica e da l'informatica tecnica; ulteriur svilup dal sector infurma- ziun e documentaziun sin il stgalim da master;
 - inschigneria da construcziun cun l'accent sin la basa generala, sin la construcziun bassa, sin la construcziun bassa speziala e sin la construcziun da punts; approf- undaziun en direcziun dals privels da la natira sco er da tecnologias che stattan en con- nex cun quests privels.
- Tgira ed extensiun organica dals programs existents en economia ed en turissem:
 - economia da manaschi (sco avant maun); approfondaziun en direcziun dal manascha- ment cun il focus sin las IPM e sin branschas impurtantas per il chantun (p.ex. econo- mia d'energia);
 - turissem (sco avant maun); approfondaziun en direcziun da la destinaziun (interfatscha cun la politica regiunala), da l'infrastructura sco er da parts dal hospitality management (eventualmain cooperaziun cun ina scola spezialisada superiura).

b) Scola auta da pedagogia dal Grischun (SAPGR)

- Francaziun dal stgalim secundar I cun crear ina purschida generala cumpletta cun in pèr paucs partenaris, rinforzond l'atgna posiziun en ils secturs da la cultura e da las linguas.

- Occupaziun da parts da la didactica dal rom (medem accent sco tar il stgalim secundar I) cun in partenari universitar ferm; approfondaziun sistematica en direcziun da la cultura e dal turissem.

c) Scola auta interchantunala per tecnica a Buchs (SATB)

- Promover il sector "perscrutaziun e svilup" (PeS) en il champ da la tecnica da produenziun sco er en parts da la tecnica da procedura resp. da la construcziun da maschinas.
- Cooperaziun da la SATE tar la restructuraziun dal program da bachelor "tecnica da sistem"; garanzia dal stgalim da master (accent MAS) ensemen cun la SATE e cun il CSEM Landquart, puspè cun il focus sin la tecnica da produenziun e sin la tecnica da procedura.

Il portfolio previs vala er per ils instituts da perscrutaziun. Per ils instituts da perscrutaziun domiciliads en il Grischun sa tracti però da stgaffir *l'emprim* las premissas instituzionalas che vegnan pretendidas per survegnir la renconuschientscha en il senn da la LSAIP. En quest connex èsi cler che las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun sa duain sustegnair e cumplettar vicendaivlamain. L'extensiuun selectiva da la tecnologia da life-science che vegn prendida en mira n'è betg realisabla senza questa cooperaziun. Sco che blers exempels nazionals ed esters mussan è quai la clav per ina politica da scola auta e da perscrutaziun effectiva. La survista qua sutvart mussa, nua che instituts da perscrutaziun chantunals u renconuschids pudessan – dal puntg da vista actual – s'establiir cun success en ina corporaziun cun scolas autas e tge che na po probablamain betg vegnir cuntanschì.

Temas	tschertgar la cooperaziun	focussar sez	betg cuntanschibel
<i>Ambient e privels da la natira</i>	<ul style="list-style-type: none"> - colliaziun cun ina graduate school - colliar l'inschigneria da construcziun cun tala da l'ambient 	<ul style="list-style-type: none"> - modellisaziun e simulaziun - (high performance computing) 	<ul style="list-style-type: none"> - financial risk analysis
<i>Biotechnologia e tissue engineering</i>	<ul style="list-style-type: none"> - colliaziun cun ina graduate school - colliar l'electrotecnica cun parts da la biotechnologia 	<ul style="list-style-type: none"> - materials biocumpatibels - tecnica da procedura - parts da la nanotecnologia 	<ul style="list-style-type: none"> - basa per farma - advanced materials
<i>Diagnostica, terapia e studis clinics</i>	<ul style="list-style-type: none"> - colliaziun cun ina graduate school - colliar l'electrotecnica cun il sector "reglar e controllar" 	<ul style="list-style-type: none"> - modellisaziun e simulaziun - (high performance computing) - parts da la tecnica medicinala incl. PeS clinica 	<ul style="list-style-type: none"> - basa per medischna - genomica

Illustraziun 3: Ina stimaziun provisorica da la realisabladad per il svilup dals instituts da perscrutaziun (basa: temas prioritars tenor il rapport Bieri)

Tar tut questas ponderaziuns è la regenza però bain conscianta ch'il stadi na po betg giuditgar las schanzas e las ristgas scientific-tecnologicas e ch'el na duai betg prender mesiras directivas

regulatoricamain criticas che concernan il champ d'interpresa. Per las lavurs legislativas che ston vegnir fatgas ussa èsi dentant impurtant ch'ils problems dal cuntegn vegnian sclerids.

2.3. Basa surregiunala

La LSAIP concerna tant l'instrucziun sco er la perscrutaziun. Quests dus elements duain s'influenzar vicendaivlamain en moda positiva e stgaffir la basa per servetschs utils. La regenza definescha las incumbensas da las atgnas scolas autas e definescha quels secturs che han ina perscrutaziun che vegn en dumonda da vegnir promovida dal chantun. En quest connex fa ella stim da basar las incumbensas sin cumpetenzas ch'existan en il Grischun u en las regiuns vischinas. Da stgaffir sulet novas cumpetenzas resp. da perseguir novs temas pretendius n'è betg realistic en vista a las cundiziuns generalas finanzialas previsiblas.

Ils roms da cooperaziun ch'existan gia u che ston eventualmain anc vegnir stgaffids ston esser effizients e flexibels en ina. En il sector da las scolas autas sto il portfolio futur, en spezial per la SATE, vegnir coordinà cun ils partenaris entaifer la SASSO. Ils studis che vegnan realisads als singuls lieus na duain betg sa concurrenzar, mabain sa cumpletar. Quai è er inevitabel pervia da la reduziun dal dumber da studentas e da students, cun la quala i sto vegnir fatg quint per motivs demografics.

La finamira è quella da metter a disposiziun in sortiment equilibrà da studis en il territori geografic da la SASSO sco er dal Liechtenstein e dal Vorarlberg. Il medem mument duai vegnir fatg dapli stim a sinergias tranter ils differents accents regiunals da perscrutaziun e da tecnologia ed ils studis purschids. Spezialmain impurtant èsi ch'il sector "perscrutaziun e svilup" (PeS) mettia a disposiziun sia savida speziala a l'instrucziun. En vista a las proximas investiziuns novas e substitutivas als lieus da la SASSO Buchs e Cuira è il mument favuraivel per fixar prioritads surregiunalas. In tal svilup inizescha er la SAPGR per il sector da la pedagogia.

3. Pretensiuns a la nova lescha

3.1. La direcziun da la politica da scola auta e da perscrutaziun

En il chantun Grischun èn domiciliads plirs instituts da perscrutaziun che han ina reputaziun internaziunala. Il Grischun ha l'intenziun da promover quels sistematicamain e dals integrar en il svilup da las scolas autas en il senn ch'è vegnì skizzà qua survat. En il center stattan ils secturs scientifics che han ina relaziun cun il Grischun, che contribueschan al svilup da la regiun e che gidan a segirar plazzas da lavur potenzialmain interessantas.

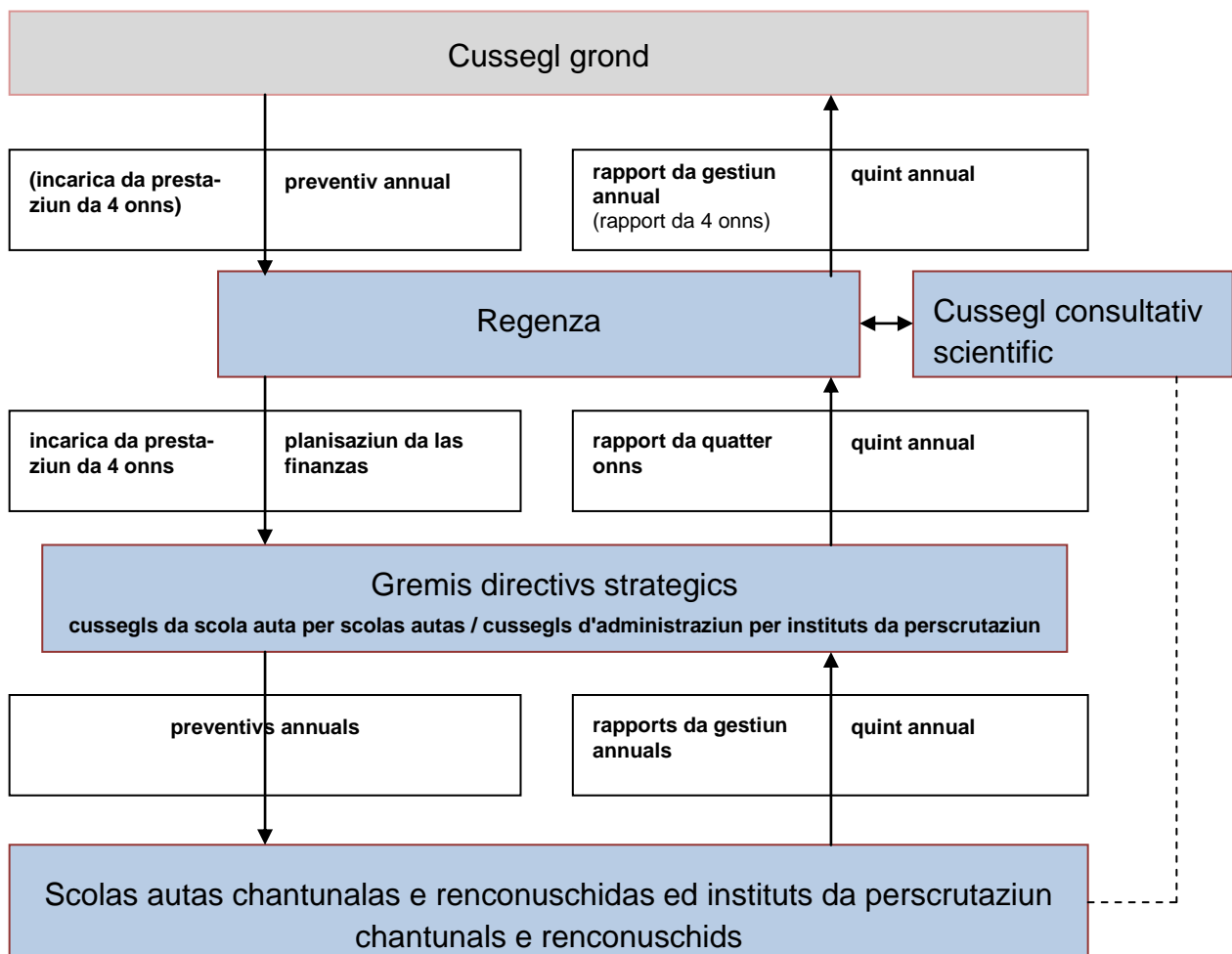
L'intenziun da la politica da scola auta e da perscrutaziun po vegnir realisada il pli efficaciamain cun ina "lescha integrada" che fixescha reglas per tut las scolas autas e per tut ils instituts da perscrutaziun. Primo regla ella la repartiziun da las incumbensas tranter il parlament, la regenza, il cussegl consultativ scientific da la regenza sco er ils gremis directivs strategics da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun. Secundo circumscriba ella l'autonomia da las atgnas scolas autas e dals agens instituts da perscrutaziun sco er da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun che vegnan sustegnids dal chantun. E terzo fa ella prescripziuns per la gestiun

da scolas autas e d'instituts da perscrutaziun che han ina incarica da prestaziun ed in preventiv global.

La regenza parta dal fatg ch'i vegnia profità mo pauc da la nova cumpetenzza da stgaffir instituts da perscrutaziun chantunals u da renconuscher terzs instituts da perscrutaziun. La finamira da cuntanscher sinergias en tut il chantun è cleramain pli impurtanta. Ina contribuziun essenziala dals instituts da perscrutaziun è quella da cumplettar l'activitad d'instrucziun da las scolas autas. Qua ston vegnir promovidas en il futur en spezial purschidas cuminaivlas sin il stgalim dal master.

3.2. Dumondas da l'organisaziun e dals purtaders

Per tut il sector da las scolas autas e da la perscrutaziun prenda la regenza en mira ina direcziun ed in'organisaziun concisa. La pratica administrativa chantunala existenta ch'è sa cumprovada duai vegnir sviluppada vinavant, ma na duai en naging cas daventar pli cumplitgada. L'autonomia che vegn concedida a mintga singula instituziun sto vegnir respectada e tratga a niz en moda raschunaivla. La burocratisaziun fa donn a la prestaziun scientifica. Il sboz da la lescha qua avant maun sa basa sin in detretschament consequent da las incumbensas tranter ils differents plauns. En spezial funcziuns strategicas ed operativas ston vegnir separadas cleramain ina da l'otra.

Illustraziun 4: Manar cun ina incarica da prestaziun e cun ina contribuziun globala

Explicaziun davart la rapportaziun al cussegl grond: rapport da gestiun annual e mintga quatter onns in rapport davart l'incarica da prestaziun da quatter onns.

Sin il stgalim da la regenza vegnan concentrads – cun l'incarica da prestaziun e cun la contribuiziun globala – ils aspects dal cuntegn e da las finanzas. Qua vali:

- da surpigliar la responsabladad politica e da tgirar l'interfatscha cun il parlament ("controlla dal sistem");
- da garantir la coordinaziun tematica ed economica necessaria tranter las instituziuns;
- da concepì il controlling ed il reporting uschia che l'adempliment da la prestaziun e ch'il cumportament finanziar da las scolas autas autonomas e dals instituts da perscrutaziun autonomas pon vegnir persequitads permanentamain e – sche necessari – curregids.

I n'è betg previs d'engrandir las capacitads da l'administraziun. Perquai ch'i naschan novas dumondas concernent il cuntegn ed incumbensas pretendidas concernent la controlla scientifica, planisescha la regenza da nominar in pitschen cussegl consultativ scientific competent. Quel ademplescha trais incumbensas:

- cussegliazion scientifica neutrala da la regenza cun in focus – oravant tut strategic – da lunga vista (p.ex. fixar accents tar la repartiziun dals meds finanzials);
- controlla scientifica da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun u da secturs interdisciplinars (disciplinas, labors, spezialitads) da pliras instituziuns cun agid d'evaluaziun u dad audits;
- realisaziun da programs da perscrutaziun per incumbensa da la regenza.

Il cussegl consultativ scientific è in organ puramain da milissa che dispoza d'in secretariat che vegn mess a disposiziun da l'administraziun. Sias commembras e ses commembers enconuschentan la communitad scientifica (scientific community) precis uschia sco il transfer da savida e la politica d'innovaziun.

Il sboz da la lescha furma la basa per che la politica da scola auta e da perscrutaziun dal Grischun s'integreschia en la cuntrada naziunala da scolas autas e survegnia l'internaziunalitad necessaria. Perquai resguarda la regenza cooperaziun sco in instrument indispensabel da sia politica da scola auta e da perscrutaziun. En quest connex ston vegnir fatgs sforzs sin plirs plauns:

- participaziun a la concepziun da la politica da scienza naziunala en ils gremis decisivs naziunals e cooperaziun en la politica bilaterala da perscrutaziun e da scola auta cun la UE;
- promoziun d'allianzas strategicas en il rom surregional e regional, en spezial cun il principadi da Liechtenstein, cun il pajais federativ Vorarlberg e cun il Tirol dal sid sco er cun ils chantuns Son Gagl e Tessin;
- creaziun da spazis libers per che las singulas scolas autas ed ils singuls instituts da perscrutaziun possian installar da sut ensi (bottom-up) cooperaziun specificas cun partenaris naziunals ed internaziunals adattads.

Gia oz existan models da collavuraziun progressivs (p.ex. quel da la SAPGR cun las universitads da Balsaun e da Friburg u la scolaziun ad ina inschignera u ad in inschigner da sistem^{SATB} a la SATE). En quest connex giogan – ultra dals motivs scientifics sco tals – er adina motivs economic e culturals ina rolla impurtanta. La SASSO ed autras instituziuns da la politica da scola auta duain vegnir chapidas sco quai ch'ellas èn da princip: sco plattafurmas da la collavuraziun. En il sector instituziunal s'imponan dentant svelts simplificaziuns (p.ex. sa distanziar da concordats che sa surpostan). Instituziuns grischunas fermas na ston dentant betg temair furmas da cooperaziun che sa basan sin vicendaivladad.

Il chantun po spetgar che las scolas autas e ch'ils instituts da perscrutaziun che vegnan purtads u promovids dad el na perdan betg or dals egls ils giavischs chantunals, uschia p.ex. las cundiziuns linguisticas, ecologicas u economic-structuralas dal Grischun. La discussiun davart il portfolio sto er vegnir contemplada or da questa optica. Las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun ston pervia da quai duvrar lur autonomia er per render pli transparenta lur direcziun e per esser pronts per il barat e per la discussiun al lieu.

3.3. Concorrenza naziunala da scola auta e da perscrutaziun

Tant l'internazionalisaziun progressiva da la scienza sco er ina concurrenza pli intensiva tranter las scolas autas da la Svizra limiteschin vinavant il spazi d'agir chantunal en la politica da scola auta e da perscrutaziun. Pervia da la LASA na vegn la cuntrada da scolas autas betg a sa midar fundamentalmain, ma ils purschiders universitars dominants vegnan favurissads primarmain. Scolas autas spezialissadas pli flailas e la SAPGR vegnan a stuair sa posiziunar meglier ed a sa rinforzar cun cooperaziuns strategicas. Ma tuttina existan er per pitschnas instituziuns iniziativas libertads d'agir attractivas.

Tranter las singulas scolas autas datti ina concurrenza per projects che vegnan cofinanziads da la confederaziun u da la UE. Ultra dal fond naziunal svizzer per la perscrutaziun scientifica (FNS) ch'è en emprima lingia orientà a la perscrutaziun da basa, sustegna la cumissiun per tecnologia ed innovaziun (CTI) sco agentura federala da promoziun tant la perscrutaziun ed il svilup (PeS) ch'èn orientads a l'applicaziun sco er la promoziun da las interpresas. En quest connex stat en il center il transfer da savida e da tecnologia tranter las scolas autas e l'industria. Per la perioda 2008 fin 2011 importa tut il preventiv da la CTI circa 532 milliuns francs. Fin ussa èn las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun dal Grischun sa participads sut la media a tals projects da promoziun.

Scolas autas, instituts da perscrutaziun sco er utilisadras ed utilisaders èn dependents da forzas innovativas. Per las meglias testas datti ina concurrenza intensiva. Instituziuns, a las qualas lavuran personalitads d'ina gronda reputaziun internaziunala, pon gudagnar perscrutadras e perscrutaders giuvens cumpetents e pon garantir uschia lur agen futur. En il chantun Grischun èn domiciliadas pliras instituziuns che han ina gronda reputaziun. Cun la LSAIP survegn il chantun ussa ina basa legala per promover er sez instituts da perscrutaziun selezziunads. Las contribuziuns globalas correspondentas ston vegnir colliadas stringentamain cun ina incarica da prestaziun. Ultra da quai po il chantun promover in barat d'infurmaziuns pli inten-

siv tranter las instituziuns sustegnidas ed intimar quellas da trair a niz meglier las resursas ch'èn avant maun (p.ex. immobiglias, labors, indrizs da l'informatica).

3.4. Proprietad intellectuala

La confederaziun e differents chantuns han reglà da nov ils ultims onns il sector da la proprietad intellectuala da scolas autas e d'instituts da perscrutaziun; en il chantun Grischun na datti anc nagina basa unitara per quai. Il basegn è per tut ils purtaders d'instituziuns scientificas in basegn tripel:

- utilisaziun independenta da la proprietad intellectuala ch'è vegnida acquistada ad ina scola auta autonoma u ad in institut da perscrutaziun autonom;
- participaziun da las perscrutadras e dals perscrutaders als fritgs d'ina invenziun u d'ina furma specifica da savida u d'abilitad;
- applicaziun a temp dals instruments che daventan adina pli impurtants sin plaun internaziunal e che concernan la patentaziun, la protecziun dals models resp. il licenziament.

Sut l'aspect da la coerenza èsi evident ch'i fan da basegn regulaziuns chantunales unitaras per quest sector strategicamain impurtant. I na dastga betg esser ch'il chantun promova tschertas instituziuns e che autras personas u autras instituziuns, che n'èn eventualmain betg s'engaschadas uschè ferm, profitan dentant da la proprietad intellectuala che vegn creada en talas.

La finala pledan motivs da la politica economica per ina regulaziun chantunala. La proprietad intellectuala posseda ina interfatscha fitg impurtanta cun la perscrutaziun per incumbensa e cun la promoziun d'interpresas giuvnas. Perquai definescha la LSAIP er las cundiziuns, sut las qualas scolas autas ed instituts da perscrutaziun pon fundar firmas per trair a niz la proprietad intellectuala. Start-ups e spin-offs èn in element da la politica d'innovaziun che na po betg pli vegnir negligì u ignorà.

4. Consequenzas da la lescha

4.1. Sin plaun regional e surregional

Las explicaziuns qua survart mussan ch'il chantun Grischun – fixond las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun ch'el vul sustegnair – resguarda sias atgnas fermezzas, ma cooperschenta cun partenaris naziunals e per part internaziunals. En il sector tecnic ed en il sector economic coordinescha el ils studis da la scolaziun da basa primarmain cun ils partenaris da concordat. Per la furmaziun da cuntinuaziun, ils studis da master, tschertga el la cooperaziun cun furniturs da prestaziuns extrachantunals. Ina participaziun a graduate schools fermas en Svizra u a l'exteriur vischin para qua dad esser la soluziun che empermetta in success. Quai promova er ina internazionalisaziun da las instituziuns grischunas.

La LSAIP sustegna sistematicamain cooperaziuns strategicas. La legislaziun, la direcziun e l'allocalaziun dals meds finansials procuran che las singulas scolas autas e ch'ils singuls instituts da perscrutaziun s'integreschan funcziunalmain en la cuntrada naziunala da las scolas autas. Las

scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun vegnan a cuntanscher en l'avegnir in'accreditaziun reconuschida sin plaun internaziunal ed a documentar uschia tranter auter lur garanzia da qualidad. En quest connex datti da princip duas furmas d'accreditaziun:

- accreditaziun dal program: procedura per admetter studis;
- accreditaziun dal sistem: procedura per admetter entiras scolas autas (eventualmain er singulas parts) cun in'accentuaziun speziala da la direcziun e da la garanzia da qualidad.

Parentada cun la segunda accreditaziun è l'*accreditaziun instituziunala* che vegn applitgada en Europa en spezial tar novs instituts; ella examinescha premissas organisatoricas minimalas da l'infrastructura e da la scienza.

L'accreditaziun po vegnir enclatga d'ina vart sco ina tscherta protecziun da las consumentas e dals consuments per las studentas e per ils students sco er per ils partenaris da perscrutaziun e da servetsch da las scolas autas. Da l'autra vart è ella ina premissa necessaria per subvenziuns publicas. Chantuns che han atgnas scolas autas u che sustegnan scolas autas ston sa fattschentar pervia da quai activamain cun il tema da l'accreditaziun, e quai betg sco ultim er en regard a la retschavida da meds finanzials federali (art. 45 ss. LASA). Pli e pli s'interessan er ils instituts da perscrutaziun per in'accreditaziun, d'ina vart en connex cun cooperaziuns cun scolas autas (p.ex. purschidas da joint master), da l'autra vart per survegnir directamain meds finanzials federali.

4.2. Consequenzas finanzialas

Il rom formal che vegn prescrit dal sboz da la lescha e la focussaziun prendida en mira cun in profil e cun in portfolio cunfinà cleramain vulan cuntanscher en emprima lingia ina refurma qualitativa che cumenza en spezial tar la direcziun da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun. Cun il program da la regenza e cun il plan da finanzas vegn planisada la repartiziun dals meds finanzials, e quai resguardond las directivas da la politica da finanzas en in context politic general, per pudair fixar alura liantamain ils meds finanzials en il rom dal preventiv. Grazia a la direcziun cun ina incarica da prestaziun e cun ina contribuziun globala èn las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun pli libers en il rom da la contribuziun che vegn concedida ad els d'accorder in cun l'auter ils meds finanzials e l'output. La SATE e la SAPGR ha gia fatg experientschas positivs cun quest gener da direcziun.

La finanziaziun tras il chantun en il sector da l'instrucziun è vegnida fatga enfin ussa sin basa da cunvegns interchantunals, da la lescha davart la scola auta da tecnica ed economia (LSATE; DG 427.500), da la lescha davart la scola auta da pedagogia (LSAP; DG 427.200), en il sector da la perscrutaziun e dal svilup sin basa da la lescha per promover il svilup economic en il chantun Grischun (lescha per il svilup economic, LSE; DG 932.100). Per part èn las basas legalas vertentas vegnidas fusiunadas en la nova lescha. Pervia da singulas disposiziuns novas pon resultar custs supplementars, per exempel:

- tar la pussaivladad da premiar prestaziuns scientificas spezialas;

- tar il pajament da contribuziuns da promoziun a scienziadas ed a scienziads grischuns extraordinaris sco er a doctorandas ed a doctorands grischuns;
- tar l'indemnisaziun dal cussegl consultativ scientific ch'è vegnì creà da nov;
- tar las evaluaziuns che vegnan fatgas dal cussegl consultativ scientific.

Ils custs supplementars na resultan però betg en general pervia da la lescha, mabain pervia da las ponderaziuns strategicas che furman la basa da tala, numnadain:

- sin fundament da la finamira da promover pli fitg ch'enfin ussa la perscrutaziun ed il svilup; sco er
- sin fundament da la realisaziun da la strategia da profilaziun e da portfolio planisada.

Cumpareglià cun il quint 2010 ston ins partir dals suandants custs supplementars:

valurs en miu. francs	quint 2010 manaschi	PdF 2015 ¹⁾ manaschi	quint 2010 investiziun	PdF 2015 ¹⁾ investiziun	custs supplementars total
I. Meds per l'instrucziun betg influenzabels, fixads tras convegnas interchantunalas²⁾					
CIU	21.3	23.3	-	-	+2.0
CSAS	15.5	15.7	-	-	+0.2
Total intermediar I.	36.8	39.0	-	-	+2.2
II. Meds influenzabels en il sector da l'instrucziun					
SATE	12.8	12.4	0	5.0	+4.6
SAPGR	9.3	10.0	(locaziun) 1.9	(locaziun) 2.0	+0.8
SAT	0.3	0.3			
SATB ³⁾	2.2	4.2	-	-	+2.0
ulteriuras scolas autas	1.7	0.7	-	-	-1.0
Total intermediar II.	26.3	27.6	1.9	7.0	+6.4
III. Meds influenzabels en il sector da la perscrutaziun e dal svilup					
divers tenor la LSE	2.4	2.4	-	-	-
SATE	2.0	3.0	-	-	+1.0
SAPGR	1.2	1.4	-	-	+0.2
SAT	0.1	0.1	-	-	-
SATB	0.2	0.4	-	-	+0.2
Total intermediar III.	5.9	7.3	-	-	+1.4
Total I.-III.	69.0	73.9	1.9	7.0	+10.0

- 1) indicaziuns sin fundament da las inoltraziuns concernent il plan da finanzas dals departaments (stadi dal november 2010)
- 2) incl. quota d'investiziun
- 3) las investiziuns che ston vegnir fatgas n'èn betg cuntegnidas en las inoltraziuns concernent il plan da finanzas

La dimensiun efectiva dals custs supplementars dirigia il cussegl grond sur ils meds finanzials che vegnan mess a disposiziun en il preventiv.

Custs supplementars da circa 10 milliuns francs resultan, sch'i na vegn midà nagut vi da la direcziun vertenta da la promoziun da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun. Da quels

pertutgan circa 5 milliuns francs il manaschi, q.v.d. custs supplementars periodics annuals, e circa 5 milliuns francs las investiziuns.

Pervia dal nov posiziunament strategic en connex cun la realisaziun da la LSAIP stoi vegnir fatg quint cun ulteriurs custs supplementars da 4 fin 6 milliuns francs che n'èn betg cuntegnids en il plan da finanzas actual dal chantun.

Ils meds finanzials necessaris ston vegnir mess a disposiziun en emprima lingia cun reorganisations e cun restructuraziuns entaifer las scolas autas resp. entaifer ils instituts, cun spustaments en il sector da las scolas autas e da la perscrutaziun u eventualmain cun cumpensaziuns en auters secturs da la politica.

La LSAIP fixescha il rom, en il qual il chantun po daventar activ cun sia promoziun. Da la strategia da profilaziun e da portfolio che vegn prendida en mira resortan la realisaziun concreta e las consequenzas che resultan da quai. En il rom dal preventiv fixescha il cussegl ils meds finanzials che stattan a disposiziun. Igl è anc avert, sch'ils meds finanzials per cuntanscher las finiras definidas stattan cumplainamain a disposiziun. La dimensiun dals meds da promoziun vegn concedida en dependenza da las directivas da la politica da finanzas dal cussegl grond e da la planisaziun da las finanzas dal chantun actualisada. L'utilisaziun dals meds finanzials che vegnan mess a disposiziun dependa da la realisaziun da la strategia definida areguard il profil ed areguard il portfolio.

Ils custs che vegnan chaschunads en il rom da la cunvegna interchantunala davart las universitads (CIU) e da la cunvegna interchantunala davart las scolas autas specialisadas (CSAS) dependan dal dumber da studentas e da students grischuns che absolvan lur scolaziun ordaifer il chantun e da las tariffas per studenta e per student – tuts dus criteris na sutastattan (a curta vista) betg a l'influenza dal chantun.

En ils ulteriurs secturs ch'il chantun po influenzar directamain hai dà ils ultims onns ina creschientscha d'ina dimensiun surproporzionala – e quai malgrà la directiva da la politica da finanzas dal cussegl grond, tenor la quala la quota dal chantun duai vegnir stabilisada resp. reducida sche pussaivel e la creschientscha da las expensas na duai betg esser pli gronda che la creschientscha economica. Questa regulaziun na vala betg mo per l'administraziun, mabain analogamain er per instituts autonomes da dretg public chantunal e per contribuziuns a terzas persunas.

Cun la lescha nova e cun ina definiziun clera dal profil e dal portfolio sa lascha meglierar la prioritaziun sur tut las instituziuns ora. Pervia da quai vegnan libers meds finanzials en secturs parzials che pon vegnir duvrads en auters secturs per part novs. En spezial duai la quota dals meds finanzials per promover la perscrutaziun pudair vegnir augmentada. D'ina vart sa tracti da contribuziuns supplementaras ad instituts da perscrutaziun chantunals e reconuschids, da l'autra vart da meds finanzials che vegnan mess a disposiziun per vegnir consegnads en ina concorrenza a las scolas autas ed als instituts da perscrutaziun. Eventualmain vegnan per quai er stgaffids programs da perscrutaziun da plirs onns che sa focusseschan sin in tschert tema. Da princip han las scolas autas l'incumbensa da generar meds finanzials da terzas varts

(contribuziuns da l'industria, da la CTI, dal FNS, da programs da la UE) e d'augmentar claramain quella part. La colliaziun cun uschenumnadas graduate schools pudess facilitar d'ademplir questa incumbensa.

Sin basa da quai laschan las mesiras necessarias per realisar la strategia a media vista concernent las scolas autas e concernent ils instituts da perscrutaziun circumscriber suandantamain:

- las contribuziuns per promover las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun vegnan concedids en accordanza cun la realisaziun da la strategia ed en il rom dals meds finanzials che stattan a disposiziun;
- las contribuziuns a las singulas scolas autas ed als singuls instituts da perscrutaziun vegnan reducidas resp. augmentadas en accordanza cun il portfolio;
- en cas dal CSEM ston vegnir examinadas ulteriuras pussaivladads sco alternativas tar la finanziaziun actuala; questas ponderaziuns vegnan fatgas ensemen cun il partenari da finanziaziun, il principadi da Liechtenstein;
- ils meds finanzials per la promoziun da la perscrutaziun duain vegnir pajads en furma da finanziaziuns da basa, da contribuziuns globalas orientadas a la prestaziun ed eventualmain en il rom da programs da perscrutaziun ad instituziuns ch'èn impurtantas per il Grischun sco lieu da perscrutaziun sco er ord vista economica.

4.3. Consequenzas personalas

Cun custs supplementars modests stoi vegnir fatg quint en regard a la fixaziun d'incarcas da prestaziun, perquai ch'il chantun fa gia ussa talas cun la SATE e cun la SAPGR sco er cun ulteriurs auters retschaviders da prestaziuns. In augment dal personal vegn a chaschunar la coordinaziun e la collavuraziun cun l'organ dal cussegl consultativ scientific che la regenza prevesa da nov. La preparaziun da l'infurmaziun directiva en quai che riguarda l'adempliment da la finmira pretenda in'aggregaziun da cifras da las singulas instituziuns sco er in'elavuraziun d'indicaturs cumparegliabels. Quai dastgass er chaschunar in tschert augment da la lavur cumpareglià cun il controlling actual da las contribuziuns. La lescha davart las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun pretenda tut en tut in tschert augment dal personal en l'administraziun chantunala. Quel sto vegnir cuvri cun las resursas existentas.

4.4. Investiziuns

En quai che riguarda las investiziuns da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun existan differentas relaziuns da proprietad e correspondentamain er differentas furmas da finanziaziun. La LSAIP tegna quint da questa circumstanza cun applitgar las medemas disposiziuns da referendum per tut las expensas d'investiziun dal chantun, independentamain da las relaziuns da proprietad. La LSAIP garantescha uschia in tractament equal ed è il medem mument averta per in'eventuala midada da proprietad da bains immobigliars en il rom d'ina nova strategia d'immobiglias.

5. Ulteriur proceder e mesiras accumpagnantas

Per sia politica da scolas autas e da perscrutaziun persequitescha il chantun Grischun vinavant finamiras pretensiusas, ma realisablas. Las atgnas pussaivladads ston vegnir giuditgadas en moda realistica. Ils meds finanzials limitads pretendan ch'ils accents vegnian tschentads en moda spezialmain clera.

5.1. Direcziun da las atgnas scolas autas e dals agens instituts da perscrutaziun

La direcziun da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun vegn fatga cun agid d'incaricas da prestaziun e da contribuziuns globalas. Quellas laschan a las instituziuns l'autonomia necessaria en la realisaziun da lur incumbensas ed uschia er blera libertad per tscherner ils meds scientifics e per stabilir lur organisaziun interna.

Las incaricas da prestaziun a las singulas scolas autas ed als singuls instituts da perscrutaziun vegnan accordadas en quella moda e maniera che las recumandaziuns formuladas en il rapport Bieri vegnan realisadas:

- per las scolas autas statalas stattan en il center studis da bachelor solids e purschidas da master ch'èn integradas en cooperaziuns cun potenzial da sa sviluppar;
- cun la participaziun a graduate schools fermas en Svizra ed a l'exteriur vischin duain vegnir promovidas l'effectividad e l'internaziunalidad da las instituziuns grischunas;
- il portfolio ch'exista actualmain e ch'è repartì sin bleras instituziuns (tgi fa tge?) duai vegnir concentrà e coordinà cun ils partenaris Son Gagl, Liechtenstein e Vorarlberg.

Supplementarmain a l'incarica da prestaziun ed a la contribuziun globala ha la regenza **ulteriuras pussaivladads** da prender influenza:

- elecziun dals gremis directivs strategics da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun che tschernan da lur vart las docentas ed ils docents;
- investiziuns en l'infrastructura surordinada.

I vegn controllà permanentamain, sche las finamiras vegnan cuntanschidas. Ils indicaturs eruids permettàn ina cumparegliaziun tranter las instituziuns. Sche las finamiras da las prestaziuns fixadas na vegnan betg cuntanschidas, exista la pussaivladad da reducir la contribuziun finanziaria.

5.2. Sustegn d'instituziuns reconuscidas

Las premissas che ston esser ademplidas il medem mument per vegnir reconuschì dal chantun sco scola auta u sco institut da perscrutaziun èn definidas en l'art. 13 da la LSAIP. Quest artitgel stgaffescha la basa formala per pudair sustegnair instituziuns ch'èn impurtantas per il portfolio dal chantun.

Sco las atgnas scolas autas basegnan er instituziuns reconuscidas ina segirezza da planisaziun; ellas basegnan ina finanziaziun da basa adequata periodica annuala per pudair sa dedi-

tgar – ultra als projects d'incumbensa e da meds finanzials da terzas varts – er a sfidas da perscrutaziun ed eventualmain d'instrucziun a vista pli lunga. L'interess chantunal vi d'ina instituziun scientifica cumpetenta po er derivar dal fatg che studis da las atgnas scolas autas e l'accent da perscrutaziun da l'instituziun correspondententa sa cumpletteschan en moda raschunaivla e ch'i resultan uschia avantatgs per tuts dus partenaris.

En quai che riguarda l'adempliment da las incumbensas han las instituziuns reconuschidas il medem status sco las atgnas instituziuns dal chantun.

5.3. Cooperaziun cun auters secturs da la politica

La coordinaziun da la politica da scolas autas e da perscrutaziun cun auters secturs da la politica ch'èn impurtants per il chantun Grischun duai vegnir rinforzada vinavant. Ils secturs essenzials èn:

- energia e resursas natiralas;
- fatgs da sanadad;
- cultura, plurilinguitad;
- agricultura e svilup persistent;
- industria, turissem e traffic;
- fatgs da mesiraziun.

Betg dapertut na po la politica da scolas autas e da perscrutaziun prestar ina contribuziun directa ed er la moda e maniera da la collavuraziun vegn a variar. La regenza resguarda il program da la regenza sco in instrument central per registrar relaziuns transversalas e per iniziar ina coordinaziun tempriva. En quest connex stoi er adina vegnir resguardà che la perscrutaziun e l'instrucziun èn obligadas ad atgnas valurs ed ad agens interess ch'èn d'ina relevanza cultural-sociala da lunga vista.

6. Structura e characteristics da la lescha

La lescha davart las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun LSAIP è structurada en nov parts. Supplementarmain ston vegnir relaschadas singulas ordinaziuns da la regenza per la scola auta da pedagogia SAPGR, per la scola auta da tecnica ed economia SATE a Cuira sco er eventualmain per instituts chantunals da perscrutaziun sco er per scolas autas reconuschidas e per instituts da perscrutaziun reconuschids.

6.1. Survista

La LSAIP ha las suandantas parts:

I. Disposiziuns generalas

Las disposiziuns generalas defineschan l'object che furma la basa da la lescha, determineschan l'intent da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun e descrivan la collavuraziun

tranter ellas ed els e cun instituziuns chantunalas ed extrachantunalas dal chantun. Ellas fixeschan er las cumpetenzas per trair a niz ils resultats da la perscrutaziun.

II. Scolas autas chantunalas ed instituts da perscrutaziun chantunals

Il chantun maina sco purtader ina scola auta da pedagogia (SAPGR) sco er ina scola auta specialisada per tecnica e per economia (SATE) en la furma giuridica d'in institut autonom da dretg public. Lur incumbensas principalas vegnan descrittas en il senn da las leschas vertentas. En general vegn fixà qua ultra da quai la cumpetenza dal cussegl grond per stgaffir novas scolas autas.

Las cundiziuns d'admissiun a las scolas autas vegnan definidas en il senn da la pratica chantunala usitada senza in *numerus clausus* general.

III. Scolas autas reconuschidas ed instituts da perscrutaziun reconuschids

Las premissas per reconuscher scolas autas ed instituts da perscrutaziun vegnan fixadas en moda restrictiva. Il chantun po pajar contribuziuns a questas instituziuns mo, sch'ils criteris menziunads èn ademplids. La surveglianza è chausa da la regenza. Ella po dentant er consultar tranter auter il cussegl consultativ scientific en chausa. En quai che riguarda la direziun e l'organisaziun han las scolas autas reconuschidas ed ils instituts da perscrutaziun reconuschids il medem status sco las scolas autas chantunalas ed ils instituts da perscrutaziun chantunals.

IV. Gestiu ed organisaziun

La regenza maina las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun cun agid d'incaricas da prestaziun e da contribuziuns globalas. Ina responsabladad speziala han ils organs strategic-directiv da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun; els èn l'interfatscha tranter la regulaziun surordinada e l'autonomia decentrala.

Las scolas autas chantunalas vegnan mintgamai manadas d'ina rectura u d'in rector ed ils instituts da perscrutaziun chantunals d'ina directura u d'in director. En tuts dus cas sclerescha la LSAIP la relaziun tranter quellas e quels ed il comité directiv. Ella pretenda er ina coordinaziun tranter tut las instituziuns chantunalas e reconuschidas, sch'i sa tracta da la dumonda da duvrar datas e l'infrastructura.

V. Appartegnetas ed appartegnents da la scola auta

Las categorias da las appartegnetas e dals appartegnents da la scola auta vegnan enumeradas e fixadas; il departament po fixar ulteriuras differenziaziuns. Chausa dal departament è la privaziun e la reconcessiun dal dretg d'instruir. Las relaziuns d'engaschament da las scolas autas chantunalas sa drizzan tenor la lescha dal personal dal chantun Grischun.

VI. Incarica da prestaziun e finanzas

La regenza fixescha cun mintga instituziun subvenziunada ina incarica da prestaziun da quatter onns. Las incaricas da prestaziun vegnan suttamessas al cussegl grond. A la fin da la perioda da quatter onns suttametta la regenza al cussegl grond in rapport resumant che infurmescha, sche la finamira è vegnida cuntanschida u betg.

Las funtaunas dals retgavs da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun vegnan enumeradas. Mintga instituziun che lavura tenor ina incarica da prestaziun fa mintga onn in preventiv che sto avair ina colliaziun cun l'incarica da prestaziun. La contribuziun dal chantun po vegnir pajada en furma d'ina contribuziun globala u en furma d'ina pauschala che sa referescha a la prestaziun. Sche l'incarica da prestaziun n'è betg vegnida ademplida cumplainamain, po la regenza retegnair ina part da la contribuziun da finanziaziun. La regenza regla il rendaquint. Ella suttametta il quint annual ensemen cun il rapport annual al cussegl per prender enconuschientscha.

VII. Mesiras accumpagnantas

L'infurmaziun davart las scolas autas e davart ils instituts da perscrutaziun che sto vegnir promovida dal chantun è pli ch'ina evidenza; pli spezializadas che la perscrutaziun e che l'instrucziun daventan, pli dinamica che la midada da la scienza e da la tecnologia è, e pli impurtanta che la trasparenza e che la comunicaziun è. L'engaschament politic sin quest sector pre-tenda sin tut ils stgalims ina previsiun e la prontezza da declerar l'agen far e laschar e da sur-pigliar la responsabladad sociala per quai.

VIII. Giurisdicziun

Sco istanza da recurs per cas d'ina inadmissiun u d'ina nunreussida da l'examen final vegn fixada la dretgira administrativa.

IX. Disposiziuns finalas

Las disposiziuns finalas fixeschan l'aboliziun e la midada dal dretg vertent, defineschan il dretg transitoric e reglan l'execuziun e l'entrada en vigur.

6.2. Explicaziuns e remartgas tar singuls artitgels da la LSAIP

Art. 1 Object

La lescha na regla betg mo la promoziun da scolas autas e d'instituts da perscrutaziun, mabain er lur direcziun. Quai è er gia fixà uschia en las leschas vertentas davart la SAPGR e davart la SATE che vegnan remplazzadas tras la nova lescha.

Art. 2 Intent da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun

La scola auta è ina noziun superiura per differentas instituziuns scientificas, scientific-praticas, artistic-scientificas u artisticas dal sector da furmaziun terziar che han l'intent da scolar profes-

siunalmain studentas e students e da tgirar las ciencias e l'art cun agid da la perscrutaziun e da l'instrucziun (definiziun tenor Vichipedia, favrer 2011).

La SAPGR occupa cun ses studis en trais linguas naziunalas ina posiziun speziala en Svizra. Ella surpiglia incumbensas spezialas da scolaziun e da perscrutaziun en noss chantun triling.

In institut da perscrutaziun è ina unitad sociala che realisescha projects da perscrutaziun u programs da perscrutaziun, per ils quals stat a disposiziun ina tscherta quantidad da resursas (daners, persunal, infurmaziuns, instruments da perscrutaziun). La noziun sco tala n'è betg protegida dal dretg. Instituts da perscrutaziun vegnan purtads per gronda part d'academias scientificas, d'universitads u d'autras associaziuns scientificas. Ultra da quai datti instituts che vegnan purtads da fundaziuns, d'uniuns e d'interpresas. Sche l'instituziun n'è betg independenta, sa tracti savens d'ina "partiziun da perscrutaziun" d'ina interpresa (definiziun tenor Vichipedia, favrer 2011).

Art. 4 Collavuraziun

La collavuraziun interchantunala ed internaziunala è gia oz etablida; en il futur ston – per motivs da la qualidad e dals custs – vegnir prendidas en mira cooperaziuns supplementaras.

Art. 5 Dretg dals bails immaterials

Al. 3

La participaziun al gudogn da las creadras e dals creaders da proprietad intellectuala è en emprima lingua ina motivaziun; ina via usitada è per exempel la soluziun da terzs (in terz a l'inventadra u a l'inventader, in terz a l'institut u al departament ed in terz a l'instituziun sco tala). Questa soluziun funcziuna bain en il sector da las scolas politechnicas federalas. Nagina participaziun al gudogn per las perscrutadras e per ils perscrutaders na datti en cas da las incumbensas cun meds finansials da terzas varts (FNS, CTI, programs europeics u meds finansials da la perscrutaziun chantunala da program). La participaziun al gudogn serva a lunga vista a la promoziun da la generaziun giuvna ed er ad ina tscherta protecciun dal plaun mesaun da scienziadas e da scienziads da las scolas autas.

Art. 6 Fundaziuns tras excorporaziun e participaziuns ad interpresas

Ina fundaziun d'ina interpresa tras excorporaziun è ina separaziun d'ina unitad economica d'ina interpresa u d'ina instituziun scientifica per fundar ina interpresa independenta. En l'englais vegn duvrada la noziun dal spin-off; interpresas da start-up percenter èn novas fundaziuns che cumenzan er economicamain dal tuttafatg da nov.

En il manaschament d'innovaziun valan spin-offs sco pussaivladad effizienta per realisar e per commercialisar resultats da la perscrutaziun e dal svilup. En questa moda lascha la proprietad intellectuala sa commercialisar meglier e per regla er pli svelto che cun il transfer usità da savida e da tecnologia.

Sin questa basa èsi pussaivel da stabilir participaziuns vi d'interpresas, e quai sur las scolas autas chantunalas e sur ils instituts da perscrutaziun chantunals. Lur finamira sto però adina satisfar al dretg dals bains immaterials.

Art. 7 Princip

Las scolas autas existentas che vegnan purtadas dal chantun Grischun vegnan inditgadas cun lur num. Scolas autas privatas na pon betg esser scolas autas chantunalas.

Al. 1

Cun la definiziun "instituts da dretg public cun personalitad giuridica" èsi fixà ch'i sa tracta d'instituziuns independentas ed autonomas.

Al. 2

La necessitad d'in conclus dal cussegl grond creescha aposta in obstachel aut per fundar scolas autas novas ed instituts da perscrutaziun novs.

Art. 8 ed art. 9 SAPGR e SATE

Sin basa da la refurma da Bologna è la scolaziun da scola auta structurada en duas parts. L'emprim diplom academic che po vegnir cuntanschì per regla suenter 6 semesters e che premetta ina prestaziun da studi da 180 puncts dad ECTS vegn numnà bachelor. Suenter cumenzan ils "programs da master". Quels èn dividids en programs da master consecutivs (MSc, MA) en la dimensiun da 90 fin 120 ECTS ed en ils Master of Advanced Studies (MAS) en la dimensiun da 60 ECTS. Ils MAS appartegnan al sector da la furmaziun supplementara.

ECTS stat per European Credit Transfer System e descriva ina procedura per mesurar la prestaziun quantitativa d'emprender da studentas e da students. 1 ECTS correspunda ad ina prestaziun d'emprender da 25 fin 30 uras da lavur.

Art. 9 Scola auta da tecnica ed economia SATE

La menziun explicita da la "scolaziun da basa solida" en tecnica ed en economia conceda dapli pais a questa incumbensa.

Art. 10 Admissiun

La formulaziun "per regla" pussibilitescha las suandantas admissiuns:

- admissiun "sur dossier" u examen d'admissiun;
- passarellas
 - tranter ils differentes diploms dal stgalim secundar II e las differentas purschidas dal sector terziar;
 - tranter bachelor e stgalim da master dals differentes tips da scola auta;

- Il diplom da scola media spezialisada pussibilitescha d'acceder senza examen a la scola-ziun sco persuna d'instrucziun da la scolina e la maturitad spezialisada en pedagogia pussibilitescha l'acceder a la scolaziun sco persuna d'instrucziun da la scola primara.

En cas da las universitads e da las scolas autas spezialisadas è la dumonda dal numerus clausus reglada en il dretg federal.

Art. 11 Autonomia da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun

Davart la dimensiun giuridica da la noziun da l'autonomia en l'instrucziun ed en la perscrutaziun èn avant maun diversas expertisas e differents artigels da revistas (cf. en spezial Paul Richli, Die Universität als rechtlicher Raum, Luzerner Universitätsreden nr. 20, 2010).

En il rom da l'incarica da prestaziun duain las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun pudair agir en moda uschè autonoma e flexibla sco pussaivel. Per rinforzar questa libertad d'interpendider vegn l'appplitgablidad da la lescha davart las finanzas e davart la surveglianza da las finanzas dal chantun Grischun (LFSF; DG 710.100) limitada – sa basond sin l'art 4 al. 1 – als princip da la legalitad, da la spargnusadad, da la rentabilitad e da l'efficacitad sco er a la contabilidat correcta en il senn da la legislaziun chantunala (cf. latiers la public corporate governance, princip nr. 18).

Art. 13 Premissas per la reconuschienscha

lit. d

La "accreditaziun instituziunala" vegn fatga tenor la LASA u sco accreditaziun da sistem tenor ils standards europeics. En quest connex sto il chantun respectar la legislaziun surordinada (LASA) e nominar l'agentura d'accreditaziun. Princip: Ina instituziun (scola auta u institut da perscrutaziun) ha mo alura il dretg da survegnir contribuziuns, sch'ella posseda l'accreditaziun che vegn pretendida dal chantun. En quest connex stoi vegnir resguardà che la responsablidad dal stadi na vala betg per scolas autas reconuschidas (cf. Michael Stämpfli, Die gemischtwirtschaftliche Aktiengesellschaft, diss. Berna, 1991).

Art. 15 Collavuraziun

Manegiada è la collavuraziun cun uffizis chantunals.

Art. 16 Regenza

Al. 1

Las incumbensas da la regenza vegnan essenzialisadas en il senn dal rapport da consultaziun (part. 3.2). En quest connex sa basa il catalog d'incumbensas er sin experientschas da la confederaziun e d'auters chantuns. Per mintga instituziun vegn definida ina incarica da prestaziun da quatter onns e la contribuziun globala vegn deliberada mintga onn. Questas activitads ston

tegnair quint dal program da la regenza, da la planisaziun da las finanzas e da la budgetaziun. En quest rom fa la regenza valair sias ideas da profil e da portfolio.

Al. 2

- lit. a: Il cussegl consultativ scientific duai avair nov fin indesch commembras e commembers, ils gremis directivs strategics set commembras e commembers. La regenza sa resalva il dretg da delegar persunas spezialisadas da l'administraziun en ils gremis directivs strategics, en spezial en ils cussegls da scola auta da la SAPGR e da la SATE. La regenza elegia er la presidenta resp. il president da quests organs.
- lit. c: Suenter avair approvà l'incarica da prestaziun da mintga instituziun deliberescha la regenza las singulas contribuziuns globalas tenor il conclus da credit dal cussegl grond. L'approvaziun dals preventivs respectivs è chausa dals organs strategics. Cun l'approvaziun explicita dal rapport annual e dal quint annual tras la regenza vegnan las instituziuns integradas en moda efficazia en il controlling ed en il reporting chantunal. Il controlling da la part dal cuntegn po en quest connex vegnir surpiglià dal cussegl consultativ scientific, e quai per incumbensa da la regenza.
- lit. h: Evaluaziuns sistematicas (oravant tut uschenumnads peer reviews) duain cumpletar il controlling che ha gia ina buna qualidad en il chantun Grischun.
- lit. i: Per quest dretg d'ordinaziun existan ultra da las experientschas chantunales er experientschas extrachantunales che pussibiliteschan in'organisaziun da detagl adequata, ma discreta; en quest connex sto vegnir tschertgada ina regulaziun unitara per tut las instituziuns.
- lit. l: Tenor la concepziun giuridica vertenta appartegna a quai er la conclusiun da cunvegns interchantunales u internaziunales davart ils purtaders da scolas autas e d'instituts da perscrutaziun.

Art. 17 Gremis directivs strategics

En il rom da la planisaziun strategica adempleschan ils gremis directivs strategics l'incarica da prestaziun dal chantun cun las prescripziuns per il profil e per il portfolio. La competenza per eleger las titularas ed ils titulars include er lur eventuala revocaziun.

Art. 21 Cussegl consultativ scientific

Il cussegl consultativ scientific è in organ consultativ da la regenza e dals departaments involvids. Las commembras ed ils commembers dal cussegl consultativ scientific adempleschan questa funcziun en uffizi accessoric e vegnan indemnissads cun diarias.

- lit. b: Evaluaziuns cun peers
- lit. c: L'evaluaziun da projects da perscrutaziun duai vegnir fatga d'ina peer group sco tar la perscrutaziun da program dal FNS e da la CTI.

Art. 24 Incarica da prestaziun

Al. 1

La regenza fixescha cun mintga scola auta chantunala e cun mintga institut da perscrutaziun chantunal ina incarica da prestaziun da quatter onns. Visavi la pratica vertenta vegni renunzià en il futur da fixar mintga onn in contract annual. Tuttina duain midadas da la legislaziun surordinada u midadas che resultan da pretensiuns actualas pudair vegnir prendidas a temp util. La regenza po far talas adattaziuns entaifer la perioda da quatter onns per exempel en furma d'ina cumplettaziun da l'incarica da prestaziun vertenta.

Al. 3:

L'incarica da prestaziun sto tegnair quint dals meds finansials ch'èn previs en il plan da finanzas dal chantun. Il plan da finanzas sto resguardar las directives da la politica da finanzas dal cussegl grond, en spezial la limitaziun da l'augment da las expensas che vala en general per ils secturs e per ils manaschis che vegnan subvenziunads dal chantun. Dal rest valan analogamain las prescripziuns respectivas da la regenza per l'elavuraziun dal preventiv e dal plan da finanzas.

Art. 25 Rapport

La rapportaziun al cussegl grond po – en il rom da la missiva davart il preventiv e davart il rendaint – vegnir integrada en furma dal rapport dal post da servetsch u vegnir preschentada en ina brochura d'infurmaziun. I n'è betg necessari da drizzar ina missiva separada al cussegl grond.

Art. 26 Finanziaziun

Al. 2:

Remartga: En il stadi actual odiern è la proprietad da las immobiglias ed uschia er lur finanziaziun regladas en moda differenta d'instituziun ad instituziun. Quest artitgel permetta er en il futur questas differenzas.

Art. 27 Budgetaziun e clusium

Al. 2:

In eventual surpli en il quint annual sto vegnir transportà en la bilantscha e sto vegnir duvrà – uschenavant che quai è necessari – per cuvrir ils eventuels deficits. Deficits ston sche pussaivel vegnir cuvrìs da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun cun agens meds finansials e ston vegnir cumpensads cun retgavs da l'activitad d'interprendider che surpassan l'incarica da prestaziun da la regenza. Sche quai n'è betg pussaivel e sch'in ulteriur transport da deficit n'è betg pli supportabel, sto il chantun – en sia qualitad da purtader da l'instituziun – star bun per sias obligaziuns finansialas. La regenza regla ils detagls areguard la furmaziun ed areguard la

schliaziun da retenziuns e da reservas e concretisescha las modalitads concernent il pajament, concernent la reducziun u concernent la restituziun da contribuziuns globalas u da pauschalas che dependan da la prestaziun.

Per ch'il cussegl grond na vegnia betg "inundà" cun nundumbraivels singuls quints annuals e rapports annuals, suttametta la regenza al cussegl grond il quint annual ensemen cun in rapport annual resumant e cumparegliant en moda adeguata per prender enconuschientscha.

Art. 29 Contribuziuns d'investiziun

Enfin ussa èn contribuziuns d'investiziun a scolas autas vegnidas pajadas sin basa da l'art. 45 da la lescha federala davart la furmaziun professiunala. Da nov regla la LSAIP il pajament da contribuziuns d'investiziun a scolas autas ed ad instituts da perscrutaziun. Tenor la regulaziun qua avant maun ston vegnir suttamessas missivas separadas al cussegl grond per l'approvaziun, sch'i sa tracta da construcziuns autas che appartegnan al chantun sco er en cas dal pajament da contribuziuns d'investiziun a terzas personas. Uschia valan las disposiziuns da la constituziun chantunala en connex cun il referendum da finanzas per tut las instituziuns, independentamain da las relaziuns da proprietad. Las contribuziuns d'investiziun n'èn betg ina part da la contribuziun globala dal chantun, mabain vegnan suttamessas en il quint d'investiziun ad in conclus da credit separà dal cussegl grond.

Per conceder contribuziuns da construcziun ad instituziuns ordaifer il chantun restan dal rest resalvadas las cumpetenzas finanzialas tenor la constituziun chantunala.

La LSAIP lascha avert da midar pli tard ad ina finanziaziun da las investiziuns ch'è orientada a la prestaziun e che duai vegnir fatga en furma d'ina quota d'investiziun a pauschalas orientadas a la prestaziun. Plinavant lascha ella avert co che la dumonda da la proprietad è reglada. En mintga cas ston las scolas autas ed ils instituts da perscrutaziun sa participar adequatamain – en il rom da lur pussaivladads finanzialas – a las investiziuns. Uschia duai vegnir garanti ch'ils edifizis vegnan construids uschia ch'els tegnan quint dals basegns e ch'els resguardan ils interess surordinads dal lieu.

Art. 30 Infurmaziun

Per promover l'infurmaziun davart las activitads da las scolas autas e dals instituts da perscrutaziun che vegnan sustegnids dal chantun stgaffescha il chantun er premissas per che la publicitad possia perseguitar la direcziun e l'andament dals projects finanzials. L'infurmaziun dal parlament è ina incumbensa directiva da la regenza.

Art. 31 Via giudiziala

Cuntrari a la regulaziun vertenta, tenor la quala decisziuns concernent l'inadmissiun al studi e concernent la nunreussida da l'examen final pon vegnir contestadas tar il departament, èsi previs da nov ch'ins po recurrer cunter ils objects contestads menziunads directamain tar la dretgira administrativa. Questa via giudiziala è dal rest congruenta cun la disposiziun da l'art. 49 al. 1 lit. a da la lescha davart la giurisdicziun administrativa (LGA; DG 370.100), tenor la quala la dre-

tgira administrativa giuditgescha tranter auter recurs cunter decisiuns d'instituziuns autonomas dal dretg chantunal, uschenavant che quellas decisiuns na pon betg vegnir contestadas tar in'otra istanza u sch'ellas èn definitivias tenor il dretg chantunal u federal.

Art. 32 Retratga da la permissiun d'instruir

L'al. 1 fixescha las autoritads ch'èn cumpetentas per la privaziun dal dretg d'instruir.

L'al. 3 cuntegna la realisaziun da las obligaziuns dals chantuns ch'èn fixadas en l'art. 12bis al. 1 e 2 da la cunvegna interchantunala davart la renconuschientscha da certificats da scolaziun dals 18 da favrer 1993 (DG 420.575), numnadamain da furnir al secretariat general da la conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP) las datas ch'èn necessarias per manar la glista da las persunas d'instrucziun senza permissiun d'instruir.

7. Agiunta

7.1. Instituziuns scientificas¹

Num actual	Lieu	Num da fundaziun	Onn da fundaziun	Persunal 2010	Preventiv 2010 (miu.)
Institut svizzer da retschertgas davart allergias ed asma	Tavau	Institut svizzer da perscrutaziun	1905	40	4.8
Observatori fisical-meteorologic Tavau/center mundial da radiaziun	Tavau	Observatori fisical-meteorologic Tavau, center mundial da radiaziun	1907 1971	38	3.9
Parc naziunal svizzer	Zernez	Parc naziunal svizzer	1914	40	5.2
Institut dal WSL per la perscrutaziun da naiv e lavinas SLF	Tavau	Labor da naiv dal Weissfluhjoch	1936	130	14.2
Institut da perscrutaziun AO	Tavau	Labor per chirurgia experimental	1959	81	12.4
AO Clinical Investigation and Documentation	Tavau	AO Documentation AO Clinical Investigation	1959 1999	22	7.1
AO Foundation (Educational Activities)	Tavau	AO Svizra (uniun)	1958	50	34.3
Fundaziun per chirurgia gastroenterologica Tavau	Tavau	Cuminanza da lavur per chirurgia gastroenterologica Tavau	1989	3	0.6
Institut per la perscrutaziun da la cultura grischuna	Cuira	Center da perscrutaziun da la societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna	1990	15	1.2
Global Risk Forum Tavau	Tavau	Global Risk Forum Tavau	2008	8	1.1
Christine Kühne-Center for Allergy Research and Education	Tavau	Christine Kühne-Center for Allergy Research and Education	2009	30	4.0

7.2 Instituziuns clinic-scientificas

Num actual	Lieu	Num da fundaziun	Onn da fundaziun	Persunal 2010*	Preventiv 2010 (miu.)*
Departament per chirurgia, ospital chantunal dal Grischun	Cuira	Ospital chantunal e regional retic a Cuira	1941	335	54.1
Departament per medischina interna, ospital chantunal dal Grischun	Cuira			245	40.1
Departament per ginecologia, ospital chantunal dal Grischun	Cuira			105	13.2
Clinica per neurologia, center da rehabilitaziun Valens	Valens	Fundaziun Bogn Pfäfers	1970	205	19.9
Clinica per ortopedia e per chirurgia, ospital Tavau	Tavau	Ospital Tavau	1888	270	22.9
Clinica autalpina Tavau	Tavau	Uniun dal sanatori tudestg Tavau	1898	230	24.0

*Las indicaziuns davart il persunal e davart il preventiv èn vegnidas deducidas sche necessari da la statistica da las instituziuns surordinadas, e quai sin basa dal dumber da pazientas e da pazients staziunars.

¹ Funtauna: prof. dr. E. Schneider

7.3 Glossari

Scursanida	Decleraziun d'ina noziun
BA	bachelor; emprim stgalim da la scolaziun en il process da Bologna
BIPP	Incumbensada: Bieri IP partenaris ScRL, Aarau
CSEM	center svizzer d'electronica e da microtecnologia
CTI	cumissium per tecnologia ed innovaziun; agentura federala per promover innovaziuns
DECA	departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun
DFV	departament da finanzas e vischnancas dal chantun Grischun
DP	direcziun dal project "Il Grischun sco chantun da scolas autas e da perscrutaziun"
ECTS	sistem europeic da transferiment da credits academics: procedura per quantifitgar las prestaziuns d'emprender da studentas e da students
FNS	fond naziunal svizzer; institut federal per promover la perscrutaziun cun accent sin la perscrutaziun da basa
GRSP	project "Il Grischun sco chantun da scolas autas e da perscrutaziun"
LASA	sboz tar ina lescha federala planisada davart l'agid a las scolas autas e davart la coordinaziun en il sector da las scolas autas svizras
LFSF	lescha davart las finanzas e davart la surveglianza da las finanzas dal chantun Grischun (DG 710.100)
MA	Master of Arts; segund stgalim da la scolaziun en il process da Bologna
MAS	Master of Advanced Studies; stgalim da furmaziun supplementara da las scolas autas spezialisadas
MSc	Master of Science; segund stgalim da la scolaziun en il process da Bologna
NGP	nova gestiun publica (direcziun entaifer ina gestiun publica orientada a la prestaziun)
PeS	perscrutaziun e svilup
PhD	grad academic; doctorat scientific da perscrutaziun u studi da docter
SAPGR	scola auta da pedagogia dal Grischun
SAS	scola auta spezialisada; porscha ina scolaziun cun elements pratics, cun perscrutaziun e cun svilup applitgà sco er cun servetschs sin nivel d'ina scola auta
SASSO	scola auta spezialisada da la Svizra orientala; ina da las set scolas autas spezialisadas publicas ch'èn vegnidas permessas dal cussegl federal sin basa da la lescha federala davart las scolas autas spezialisadas
SAT	scola auta teologica da Cuira
SATB	scola auta interchantunala per tecnica a Buchs; scola parziala da la SASSO
SATE	scola auta da tecnica ed economia Cuira; scola parziala da la SASSO
SIAF	Swiss Institute of Allergy and Asthma Research a Tavau; fa part da l'institut svizzer per climatologia alpina e per medischina
SLF	lieu dal WSL per la perscrutaziun da naiv e da lavinas a Tavau; fa part da l'institut federal per la perscrutaziun da gaud, naiv e cuntrada WSL ed appartegna pervia da quai al sector da las SPF
SPF	scolas politechnicas federalas a Turitg ed a Losanna
UFFT	uffizi federal da furmaziun professiunala e da tecnologia dal departament federal d'economia
UMS	uffizi per la furmaziun media-superiura